

eum punire et pro rei iustitia et pro exemplo aliorum, quia, si iste evadet per suam frivolam appellationem, actum erit de sententiis meis etiam in maioribus rebus.

Sanctitatis vestrae

humilis factura

5

B. Cardinalis Nicaenus
manu propria.

46. Bessarion Cardinalis

Pio Secundo

Pontifici Maximo.

10 Beatissime pater et clementissime domine post pedum oscula beatorum.

Rediit familiaris meus, quem miseram ad vestram beatitudinem cum novis commotionum principum germanorum. Vidi, quae mihi per

A = Arch. Vat. B = Bachmann. P = Palmieri. Pr = Pastor.

1 et . . . et A P tam . . . quam B | 10—11 et clementissime . . . beatorum A P]
B Pr om. | 12 commotionum A P Pr comitorum B

Ep. 46. Das umfangreiche Schreiben stellt einen Bericht nach Art der in späterer Zeit geläufigen Nuntiaturreporte dar. — Der Legat berichtet über die Einstellung der deutschen Fürsten zur Türkenfrage. Ihre Klage, die sie über angebliche neue Forderungen zur Leistung des Zehnten gegen ihn erhoben haben, sind gegenstandslos. Ein solches Ansinnen habe er niemals gestellt. Die Fürsten sind gegen den Kaiser eingestellt, nicht weniger gegen den Papst. Diese Stimmung ist genährt durch die Schriften des Gregor Heimburg. Seele des Widerstandes ist der Erzbischof von Mainz, Diether von Isenburg, in dessen Haus nach den Worten des Dekans von Worms, Rudolph Hecker von Rüdesheim, alles Böse gegen die römische Kurie geredet werde. Bessarion bittet, den Vorschlag Albrechts von Brandenburg zu beachten, man möge dem Mainzer Erzbischof die Annaten zurückgeben. Auf diesem Wege könnten größere Mißhelligkeiten vermieden werden. — Der nächste Reichstag soll auf dem Dreifaltigkeitsfest im nächsten Jahr in Frankfurt eröffnet werden. — Für die in Aussicht stehende Kreation neuer Kardinäle macht Bessarion Gesichtspunkte geltend, nach denen die Auswahl zu treffen sei. Im einzelnen schlägt er dafür den Bischof von Pavia, Jakob Amanati, vor, dessen besondere Befähigung er näher darlegt. Weiter empfiehlt er den Erzbischof von Siponto.

Überlieferung: Arch. Vat. Arm. XXXIX tom. 10, fol. 5 (3) (= A). Druckausgaben: A. Bachmann, Urkundliche Beiträge zur Österreich.-Deutschen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrichs III.: Fontes Rerum Austriacarum. II. Diplomataria et Acta 56. Wien 1892, S. 4—9 (= B). — G. Palmieri, Lettere del Bessarione relative alla crociata contro il Turco: Il Muratori III Roma 1895, p. 51—59 (= P). — L. v. Pastor, Geschichte der Päpste. ³II. Freiburg i.Br. 1904, S. 728—732 n. 44 (= Pr).

Das schwer leserliche archivalische Manuskript bedingte offenbar die vielen absonderlichen Ungenauigkeiten bei Bachmann. Pastor lieferte eine Berichtigung, in der jedoch einige Fehler Bachmanns weitergetragen wurden, während die Interpunktion ziemlich vernachlässigt ist. Palmieri suchte die archivalische Unterlage möglichst genau zu geben (mit Beibehaltung der Orthographie, Groß- und Kleinschreibung), was bis auf wenige Lesefehler gelungen ist. Doch erschwert die beibehaltene Interpunktion der Handschrift die Benutzung des Textes.

eum scribit vestra beatitudo. Licet nulla mentio fiat de scripturis, quas per eum ad vestram beatitudinem misi, satis tamen ad rem ipsam respondetur. Usus sum, qua potui celeritate. Nam postridie eius diei, quo avisamenta illa acceperam, expedivi repente nuntium, ita ut per Dei gratiam ea, quae ad sanctitatem vestram ex Suevia recto 5 itinere transmissa sunt, octo dies non praecesserint, eaque ex Suevia Wiennam et ex Vienna Romam sunt allata. Offendit enim nuntius meus in Bulsena oratores vestrae beatitudinis.

Sanctitas vestra humanissime et clementissime ad me scribit illos excusationem in peccatis quaerentes dicere commotos se fuisse propter 10 minas meas de decimis imponendis. Et ita se habet veritas, beatissime pater. Excusationes frivolae sunt et inanes vel potius occasiones ad male agendum. Nihil enim a me de decimis dictum est praeter id, quod sanctitas vestra habet in scriptis in responsione mea, ubi narrans maximos sumptus, quos sanctitas vestra fecit et facit pro fide, infero 15 sanctitatem vestram neque velle neque desiderare ab eis decimam, sed promissum exercitum. Verum est, quod aliquando paterne cum eis querelam faciens, aliquando etiam admonens, quae dicenda erant in tali re, dicebam et suadebam, quae suadenda videbantur ab homine praesertim rei, de qua tractabatur, cupidissimo. Sed nihil praeter verba 20 actum est, nullum umquam de decima imponenda a me emanavit mandatum, quod iuxta iussa sanctitatis vestrae revocare debeam. Scit sanctitas vestra, quam semper timidus in hac re fuerim sentiens frigiditatem ipsorum, et ut sanctitatem vestram a mense Augusti per venerabilem virum magistrum Franciscum de Toletto de hac re consului 25 timens, ne aliquid scandalum inde oriretur, si ultra procederem. Cuius rei auctor vel causa esse magis horrebam quam mortem. Ob eam rem nihil umquam feci nec mandavi. Iniuste igitur de me querelam faciunt in hac parte.

Sed si quid est, in quo eos offendi, hoc solum est, quia voluissent 30 me ad excusationem eorum et ad iustificandam causam suam accusare serenissimum dominum imperatorem et totum onus huius rei reiicere in maiestatem suam, contra quam secrete iam moliri coeperant, ut postea apparuit. Et quoniam hoc nolui facere, cum nullam iustam causam haberem, conceperunt adversus me odium existimantes me 35 caesareae maiestati nimis affectum. In qua re certe non falluntur. Colo

3 ipsam A *Pr* ipsarum P | 6 praecesserint A P *Pr* processerint B | eaque *Pr* ea, que P | 7 Wiennam A P Viennam B *Pr* | Vienna A P Vienna B *Pr* | 12 frivolae] frivole A P *Pr* Excusationes eaque huiusmodi B | 13 Nihil] Nichil A P *Pr* | 15 maximos A *Pr* maxime P | 16 desiderare A P *Pr* obsiderare B | 19 in tali re A P *Pr* in calice B 20 nihil] nichil A P *Pr* | 24 ipsorum A B P istorum *Pr* | 25 Toletto A P *Pr* Toledo B | 26 aliquid A] *Pr* corr. aliquod | 28 nihil] nichil A P *Pr* | 30 quia A B *Pr* quod P | 32 serenissimum] Ser A *Pr* illustrissimum B

enim et summe venero: maiestatem suam, tum quia intelligo, quam affecta sit ei beatitudo vestra, et ille vicissim sanctitatem vestram colat, tum propter mirificas virtutes et summam bonitatem, fidem ac religionem maiestatis suae, tum quia ita expedire rei, de qua agebatur, 5 mihi videbatur. Ob hanc eandem causam et amicitiam mutuam etiam de sanctitate vestra homines isti non bene contenti sunt et hoc publice dicunt, quod et multis aliis argumentis sanctitas vestra intelligere potest et ex deliramentis impudentis et insulsi viri, immo vero perfidi haeretici Gregorii, quae nuper redacta in scriptis ubique sparsit, 10 quas (*sic*) ego vix passus sum semel audire, postea abieci, nec mittere ad sanctitatem vestram volui. Quod nisi scirem sanctitatem vestram optime nosse causas huiusmodi commotionum alias esse, quam sit haec decimarum, rumperer dolore.

Sed multa ad haec simul occurrunt, beatissime pater. Primo, sum- 15 ma ingratitude Maguntini. Nunc enim apertius de eo loquar, in cuius domo publice, ut mihi retulit dominus Rodulphus, decanus Wormatiensis, dum Maguntiam ex Wormatia redirem, aperto ore omnia mala dicebantur contra curiam vestrae beatitudinis per illum vesanum episcopum ordinis praedicatorum, qui pro confirmatione eius Mantuae 20 fuit, et ceteros domesticos eius. Allego sanctitati vestrae testem. Poterit eum rogare, cum placuerit.

Accessit deinde excommunicatio eius propter annatam, qua re ita commotus est, ut velit caelum terramque miscere. Et tanti facit excommunicationem tam ipse quam ceteri, quanti eam faceret, nescio 25 quis. Ad haec cupit imitari vestigia praedecessoris sui, qui semper parum devotus fuit apostolicae sedi. Quis eius machinationes melius novit quam beatitudo vestra, quae malis tunc, quantum in se fuit, restitit. Apparet etiam ex minuta appellationis eorum ipsos non conqueri de decimis dumtaxat, sed de annatis et indulgentiis et pecuniarum multi- 30 moda, ut aiunt, exactione.

Ad haec accedit Francorum continua infestatio; Sigismundi Austriae continuus clamor et importunitas; postremo pavor alterius principis ob non praestitam nec praestandam, ut video, pollicitam oboedientiam, et exemplum Sigismundi, ne ipse quoque in talem la- 35 queum incidat et vastus animus atque appetitus magnarum rerum.

Haec sunt, beatissime pater, ut optime novit sanctitas vestra, praecipuae causae huiusmodi turbationum. Spem tamen in Deo habeo et sedis vestrae iustitia ac summa sapientia sanctitatis vestrae, quod omnia tandem evanescent.

14 haec A Pꝛ hoc B P | occurrunt A Pꝛ occurrerunt B P | 16 Rodulphus A B P Rodolphus Pꝛ | 17 mala A P Pꝛ male B | 20 domesticos eius. Allego A P Pꝛ domesticos allego B | 25 praedecessoris A B Pꝛ decessoris B | 27 quae A P Pꝛ qui B | 37 tamen A P Pꝛ meam B | 39 tandem A P] B Pꝛ om.

Quae ad timorem decimarum spectabant, ego satis providi, quemadmodum binis litteris sanctitati vestrae significavi. Quoad cetera optime fecit beatitudo vestra mittere oratores suos, quos spero omnia bene composituros. Et quoniam prorogata est dieta usque ad festum S. Trinitatis in Francofordia celebranda, optimum esset, ut proxime 5 vestrae beatitudini scripsi, ut sanctitas vestra mandaret oratoribus suis, sicuti etiam ipse ad eos scribo, ut usque ad id tempus visitent principes ad partem et tractent cum eis privatim, — haec enim melius extra dietam quam in dieta componuntur — et inveniant media oportuna, quae sanctitas vestra melius scit, cum noverit infirmitatem 10 eorum.

Illustris dominus Albertus Brandenburgensis nuper me rogavit, ut supplicarem instantissime sanctitati vestrae, ut dignaretur domino Maguntino totam annatam remittere, quo medio speraret omnia bene componi. Aliter dicit se scandalum timere. Si antea id scivissem, significassem beatitudini vestrae, ut, si ei videretur, in hoc gratificari posset, non quia ille mereatur, sed ad evitanda scandala. Postea cum tempore omnia possent aptari. 15

Partem meam, quam accepi, ego libenter redderem. Scribo oratoribus sanctitatis vestrae, ut in casu, quod vel requirantur vel necessitatem videant, dent aures, cogitent super hoc, non desperent eum et consulant sanctitatem vestram. Sanctitas vestra, quod agendum iudicaverit, faciet. Sed de his satis. 20

Intellexi, beatissime pater, diversis ex locis multa de creatione novorum cardinalium agitari, multos principes pro suis supplicare, inter ceteros illustrissimum dominum ducem Mediolani pro honore patriae suae instare. Quia fieri poterit, ut sanctitas vestra habita vel temporis vel supplicantium ratione ad aliquos creandos inclinetur, visum est mihi summis precibus exorare sanctitatem vestram, ut primo habeat rationem et dignitatis, ne nimia multitudine villescat, et oneris, ne 25 nimis vos ipsam gravetis, deinde sui ipsius et status sui, et conetur ita satisfacere, quibus satisfaciendum est, ut una sanctitas vestra curet etiam rem propriam, et inter paucos, qui promovendi sint, aliquem de suis fidelibus, qui etiam ad hanc dignitatem sufficiens sit, honorare. 30

Audio illustrissimum ducem Mediolani instare, ut dixi, pro aliquibus. Si sanctitas vestra deliberabit ei gratificari, conari debet dare 35

1 Quae ad A Pr Quoad B P | spectabant A B Pr spectabat P | 4 ad] at B | 5 Francofordia A B Pr Francfordia B | 12 Illustris A P Pr Illustrissimus B | 13 sanctitati vestrae A P sanctitatem vestram B Pr | 16 beatitudini A P Pr Stⁱ B | 17 quia A P | quod B Pr | evitanda A P Pr vitanda B | 19 quam A P Pr quem B | 22 Sanctitas A B Pr Sanctitatis P | 26 patriae| patrie A P Pr proprie B | 2) mihi A P Pr in summis B | habeat A P Pr probabeat B | 33 promovendi A P Pr primo vocandi B

ei unum, qui etiam ei carus sit et vestrae sanctitati fidelis, sit ad tantum honorem ac dignitatem idoneus et ecclesiae utilis futurus. Acerrimum iudicium vestrum, beatissime pater, uno intuitu discernere potest inter homines, quod alter alteri praestet. Audeo etiam de me
 5 affirmare — quod sit sine arrogantia dictum — non longe me in huiuscemodi iudiciis a veritate abduci. Rarissimi sunt hac aetate viri praestantes, ut semper fuerunt. Ex his semper iudicavi esse reverendissimum patrem dominum episcopum Papiensem. Testis est mihi Deus me, quod sentio, dicere. Ingenium viri et industria et quaedam naturae
 10 dexteritas mirum in modum me semper oblectavit. Praeter peritiam rerum et doctrinam singularem est bonus, prudens, fidelis, caritatis plenus, ornatus, celer ingenio, facilis ad inveniendum, quae dicere oporteat, et quae invenerit, eloquendum. Quam vero pauci et quam rari sint huiusmodi homines, optime novit vestra beatitudo. Pro quibus
 15 scribat excellentia ducis, ego nescio. Omnes tamen, pro quibus verisimile est eum scribere, debere credo nosse. Omnes optimi sunt. Neminem sperno, neminem contemno. Sed conscientiam vestrae sanctitatis in hoc testem et iudicem invoco. Non dubito, quod dominationi suae gratissimus esset dominus Papiensis, pro eoque supplicaret, si
 20 requiretur, non minus libenter quam pro ceteris, nec minus carum habebit, si fuerit promotus, quam alium quemcumque.

Vidit praeterea sanctitas vestra malam temporum conditionem. Undique scandala parantur. Nescimus, quem finem res sint habiturae. Notum est, quantum momenti rebus pontificis maximi ad quamvis par-
 25 tem cardinales afferre possint, quantum conducat tales habere cardinales, qui et velint et sciant et possint principi suo fideliter servire. Si quod horum trium desit, manca res est. Omnes reverendissimi patres praesentes sunt sanctitati vestrae fideles; debitum enim eorum ita requirit. Inter ceteros meam fidem vobis sponendi, vobis tradidi et
 30 nunc in perpetuum et spondeo et trado. Si in novis creandis primo quam paucissimos — non enim in magna multitudine possint non esse etiam aliqui non ita devoti —, deinde eos vobis parabit, qui etiam si velint, non possint esse non fidi, bene cum sanctitate vestra actum erit, praesertim in hac temporum turbulentia.

35 Dignetur itaque, supplico, vestra sanctitas flectere parumper aures ad preces servitoris sui, quae ex intimis cordis et animo fideli prodeunt. Dignetur respicere ad honorem suum, ad statum suum, ad

1 etiam A P et B Pr | 5 huiuscemodi A P huiusmodi B Pr | 8 dominum A B Pr
 Dominicum P | 9 me A B P] Pr om. | 15 ego A P Pr et ei B | verisimile A P veresi-
 mile B Pr | 18 testem A P Pr testor B | 19 suae A B Pr suo P | 24 momenti A P Pr
 momentum B | 25 quantum A P | quam B Pr | 27 Si quod A P Si quid B Pr | res
 A P Pr aes B | patres A B Pr] P om. | 28 presentes A P Pr presens B | 30 primo A P
 Pr peto B | 31 possint A ? B Pr possent P | 33 possint A P Pr possent B

utilitatem ecclesiae et hunc virum, quo non multos similes reperietis, commendatum habere. Hoc modo domino duci praeclare satisfactum erit. Merita domini Papiensis hoc exigunt, dumtaxat ob suam erga sanctitatem vestram sincerrimam fidem. Meae etiam preces, beatissime pater, non immerito apud sanctitatem vestram aliquid posse deberent 5 pro mea erga eandem summa devotione. Neque dubito, si essem apud pedes beatitudinis vestrae et in creatione cardinalium pro aliquo supplicarem praesertim digno, quod dignaretur sanctitas vestra pro sua erga me summa clementia preces meas non in postremis habere. Hunc dilexi a iuventute sua, diligo nunc propter reverentiam sanctitatis 10 vestrae, propter singulares eius virtutes, propter eius erga me caritatem. Nunc summa cum humilitate pro hoc oro, pro hoc precor, pro hoc supplico, pro hoc omnem animi mei affectum effundo. Sitque certa sanctitas vestra, quod licet eum ex corde diligam, non tamen propterea moveor ad eum laudandum. Neque enim auderem apud sancti- 15 tatem vestram de suo homine sibi notissimo talia dicere, nisi crederem etiam citra veritatem dicere. In summa ipsum ac me cum omni, qua possum, humilitate commendo beatitudini vestrae.

Archiepiscopum etiam Sypontinum, devotissimum servulum beatitudinis vestrae, commendo vestrae clementiae, quam efficacius et 20 humilius possum, ut dignetur vestra beatitudo aliquod pietatis indicium maxime in re, quam optat, in eum ostendere. Si dignabitur vestra beatitudo eo in aliquibus quantumcumque etiam magnis et arduis uti, reperiet ingenium, quod diliget et summa clementia fovebit. Commendo me humiliter sacris pedibus sanctitatis vestrae. 25

Datum Wiennae 29. Martii 1461.

Vestrae clementiae

humillima factura

Bessarion, Cardinalis Nicaenus

manu propria.

30

Post scripta, beatissime pater, habui hac hora a fratre Gabriele, vicario Austriae, homine prudenti et practico, quem Nurnbergam misi, avisamenta eorum, quae ibidem actitata sunt. Quae mitto sanctitati vestrae his interclusa, quamquam credam eadem oratores vestrae sanctitatis iam misisse. Apud serenissimum imperatorem instabo, 35 quoad potero, ut, si non iret personaliter, mittat aliquos idoneos. Obtinerem facilius, si haberem modum etc.

4 sincerrimam B Pr sincerissimam B] A ? | 16 [de] suo B | sibi A P Sanctitati B Pr
24 fovebit A P Pr habebit B | 26 Wienne A P Wiennae B Pr | 36 obtinerem] optinerem
A B P Pr | 37 modum A P Pr] B add. et formam

**47. Bessarion Cardinalis
Iacobo Ammanati.**

Reverendissime in Christo pater, amice et frater honorande. Usi iam sumus dulcissimo fructu laboris nostri. Nam quemadmodum intel-
 5 ligetis ex litteris, quas scribimus ad sanctissimum dominum nostrum, venimus ad maiestatem imperialem et obtinuimus ab ea bonam et gratam licentiam redeundi ad pedes sanctissimi domini nostri. Quod et antea fecissemus, nisi induravissemus impium et parum gratum sanctissimo domino nostro, si res maiestatis suae in eo periculo, in quo
 10 hac tempestate fuerunt, relinqueremus. Nunc vero rebus suis in tuto positus subito venimus ad maiestatem suam, a qua habita gratiae licentia iter nostrum ad vos Domino concedente continuabimus. Necesse tamen erit nos propter graves morbos, quos patimur, tarde et pedetentim venire, saepe et quiescere, nec speramus ante finem Novembris istuc posse pervenire. Quapropter paternitatem vestram ob-
 15 testamur, ut tarditatem nostram apud sanctissimum dominum nostrum excuset. Cogitamus etiam Bononiae per aliquot dies morari, ut bibamus aquam Porrettanam, quam iam in ea urbe parari iussimus, cum intellexerimus ad hoc genus aegritudinis plerisque multum contulisse.
 20 Ceterum significamus paternitati vestrae, quod in discessu nostro ex Vienna fuit necesse, ut ad exsolvenda debita, quae contraxeramus, et parandum viaticum in Italiam acceperimus mutuo sexcentos ducatos, quos promisimus solvere Venetiis. Ubi tamen solvendi modum non habemus, nisi sanctissimus dominus noster pro sua pietate nobis pro-
 25 viderit. Oportebit nos in Italia facere multas et graves expensas, cum iam faceremus nos portari, tum pro vectura rerum nostrarum, et quas nobiscum habemus, et quas Mantuae et Florentiae reliqueramus. Rogamus igitur ex corde paternitatem vestram, ut in tanta necessitate nostra, quae vix maior esse posset, compatiatur nobis et nos commen-
 30 det summae pietati sanctissimi domini nostri, ut nos hoc tempore non relinquat. Nisi sua beatitudo intercessione paternitatis vestrae necessitati nostrae subvenerit, nullo modo poterimus extricari ex Venetiis,

1 A fol. 18^v *Suprascriptio*: In Christo patri, domino Iacobo, dignissimo, amico integerrimo.

Ep. 47. Bessarion befindet sich auf der Rückreise von seiner deutschen Legation und trifft Vorsorge für seine Ankunft in Italien. Für die Kosten seiner Reise hat er in Venedig 600 Dukaten aufnehmen müssen. Ammanati soll die Angelegenheit dem Papst vortragen. Bessarion ist krank. Für eine Fahrt, die sich sonst bequem in drei Tagen machen lasse, habe er acht Tage gebraucht. Wegen seines Gesundheitszustandes will er sich einige Tage in Bologna aufhalten, wo er durch eine Trinkkur mit dem Wasser von La Porretta Linderung erhofft.

Überliefert ist der bisher ungedruckte Brief: Arch. Vat. Arm. XXXIX tom. 10, fol. 18.

nisi, quicquid habemus, pignori relinquamus. Si igitur umquam fuit aut futurus est locus, in quo possitis ostendere amicitiam vestram, hic est maxime unus, ut tantae nostrae necessitati quam primum subveniatis, quae Deo teste et tanta est et maior, quam exprimere possimus. Desideramus mirum in modum videre et amplecti paternitatem vestram, 5 quam speramus aut mutasse, dum litterae haec scriberentur, aut paulo post mutaturam titulum suum. In qua re vellemus libenter praesentiam nostram aliquid conferre potuisse. Optamus tamen, ut etiam nobis absentibus factum sit, idque immortalem Deum precamur, loco maximi muneris id, si factum fuerit a Deo, habituri, de quo laetissimum 10 et iocundissimum vultum in dies praestolabimur. Quae si simul cum finibus Italiae nobis apparuerint, eum diem laetissimum existimabimus.

Valeat foeliciter paternitas vestra et nos pedibus sanctissimi Domini nostri robore et efficaciter commendet. 15

Datum in Lebbnorg (sic) die 18. Septembris 1461.

Haec ita particulariter et cum tanta vehementia scribimus vobis ex nimia fiducia. Nulli enim alii volumus, ut innotescat. Ideo rogamus vos, ut nec sanctissimo domino nostro has litteras vel legatis vel ita particulariter nostras ei necessitates exprimatis, sed solita vestra prudentia, industria atque modestia rem nostram agatis, quoad fieri poterit. Haec scribo die Veneris 18. Septembris, quo die spero rem nostram finem optatum habituram. Si vero his temporibus nihil agetur, in proximis temporibus spero esse apud vos. Et intendo rem nostram prosequi tamquam propriam et tamquam filii, sperans me vos habiturum, dum 25 simul agimus, in bonum et semper benevolum fratrem, prout in litteris vestris pollicemini. Opto vos foeliciter agere et bene valere.

Vester B. cardinalis, manu propria. Non potui nec domino nostro neque vobis in totum scribere propria manu propter huius itineris impedimenta, quae propter hoc pervium trium dierum iter vix octavo die 30 per me factum magis solito me angunt. Deo laus.

48. Bessarion Cardinalis

Iacobo Ammanati

Cardinali Papiensi.

Reverendissime pater et domine mi singularis! Post commendationem. 35

Quemadmodum plus meis rebus favebat assistentia vestra quam ipsa mea praesentia, ita nunc, cum valetudini curam adhibere cogor,

32 A *suprascriptio*: Reverendissimo domino meo, domino Cardinali Papiensi.

Ep. 48. Bessarion unterbreitet Ammanati mehrere Anliegen: 1. Eine Angelegenheit, die in Händen des ungarischen Orators liegt, bedarf der Beschleunigung.

dignemini et ipsam meam qualemcumque praesentiam supplere et favores vestros multiplicare.

Primo, rogo dominationem vestram, det operam, ut orator domini regis Ungariae cito et bene expediatur; nam et honor sanctissimi domini nostri et rerum necessitas ita requirit; facietque reverendissima dominatio vestra rem gratissimam communi patri reverendissimo domino S. Angeli, si eo absente habueritis curam non suarum, sed publicarum rerum.

Secundo, intelligo quosdam, qui sunt hic ex parte Leonardi de S. Maura, petisse vel petiuros esse, ut Monembasia ei donetur. Videtur mihi non esse concedendum alieno, quod negatum fuit domino eius loci naturali, domino scilicet despotae. Bis iam sanctissimus dominus noster mihi dixit non se facturum. Sed timeo importunitatem.

Tertio, in insula Cretensi ex omnibus habitatoribus eius remanserunt nobis duodecim presbyteri tantum unionem sequentes, qui perseverarunt semper in unione firmi. Eos ceteri omnes ludibrio et contemptui habent et omnibus ecclesiasticis emolumentis privarunt, ita ut fame pereant nec habeant, unde vivant. Dominium Venetorum scribit sanctissimo domino nostro et mihi ac aliis quibusdam rogans, ut sanctissimus dominus noster eis aliquo modo provideat, quod et necessarium et debitum mihi videtur. Causae sunt multae nec latent dominationem vestram. Modus providendi eis talis est. Ibi est quoddam beneficium monachorum Montis Sinaim valoris duorum milium ducatorum et ultra. Habent illud monachi illi de Monte Sinaim, homines idiotae, illitterati, rudes, unionis inimici ac ecclesiae catholicae hostes. Res digna esset totaliter auferre ab eis. Sed si propter loci

12 despotae] despoto P

2. Den Anträgen von seiten des Leonardus de S. Maura auf die Herrschaft von Monembasia ist nicht stattzugeben, da solches bereits dem Despoten, der in erster Linie Ansprüche hatte, verweigert worden ist. 3. Für 12 griechische Geistliche, die wegen ihres Festhaltens an der Union jegliche Einkünfte verloren haben, könnte gesorgt werden, wenn ihnen von der reichen Pfründe der Mönche von Mons Sinai, die selber keine Bedeutung haben, eine jährliche Anweisung von 400 Dukaten gewährt würde. 4. Bischof Athanasius von Gerace, vordem Calceofilo, abb. mon. s. Mariae de Arca O. Cist. Syracusanae dioc., wurde in der Nacht, ehe er in sein Bistum einziehen wollte, überfallen und ist seitdem verschwunden. Der Papst möge sich deswegen an König Ferdinand von Neapel zwecks weiterer Nachforschungen wenden. Sollte sich herausstellen, daß der Genannte nicht mehr am Leben sei, bittet Bessarion um Verleihung jenes Bistums an eine Persönlichkeit aus seiner Umgebung. 5. Bessarion verzichtet auf seine Abtei S. Patriniani in Fano zugunsten eines seiner Cubicularii. Es müsse aber Vorsorge getroffen werden, damit nicht Sigismondo Malatesta zuvorkomme und einen seiner Günstlinge in die Pfründe eindrange.

Überliefert ist der Brief: Arch. Vat. Arm. XXXIX tom. 10 fol. 9 (8). Erstmals herausgegeben von G. Palmieri: Il Muratori III (Roma 1895), p. 59—61 (=P).

reverentiam, propter quam, ut dicitur, nonnullorum pontificum Romanorum privilegiis vallati sunt, hoc videatur durum, saltem unam partem istis catholicis viris concedendum esse censeo, videlicet usque ad 400 ducatos, ut quilibet habere possit solidos 40 annuatim, cum tamen plus perdant ex emolumentis suis consuetis ultra honorem, reputationem et amorem amissum inter gentem suam. Videtur mihi omnino debitum providere eis.

Quarto, audivi episcopum nostrum Ieracensem Athanasium, Graecum, dum iret in civitatem Ieracii et in suburbiis eius prima nocte pernoctasset, ut crastino die processionaliter intraret civitatem, illa nocte, nescio quo, traductum vel forsitan interfectum fuisse. Etenim non invenitur. Dubito, ne quidam, qui hanc ecclesiam ambiebat, aliquid contra vitam eius machinatus fuerit.

Duo circa hoc a dominatione vestra desidero: primo, ut sanctissimus dominus noster scribat serenissimo domino regi Ferdinando efficaciter, ut eum inquirat diligenter et liberet; secundo, ut, si vita functus est, quod absit, dignetur dominus noster illum episcopatum mihi pro uno de meis concedere.

Quinto, abbatiam S. Patrini Fanensis renuntio uni meo cubiculario. Sed quoniam ille inimicus Dei Sigismundus de Malatestis, tum propter suam cum ecclesia contumaciam, tum quoniam diu desideranti illam abbatiam a me pro quodam suo habere negavi, dubito, quod non dabit possessionem huic meo, sed sentiens me renuntiasse, apprehendet eam et intrudet, quem vult, supplico sanctissimo domino nostro, ut mihi per breve suum concedat, ut, etsi renuntiavero, non tamen intelligatur vacasse, nisi habita fuerit possessio ab hoc meo.

Cum dominatio vestra perfecerit haec, supplico de aliis. Credo namque, quod ideo citius ista expediet dominatio vestra, quia polliceor et alias inferre molestias. Valeat dominatio vestra reverendissima, cui me humiliter commendo.

30

Datum in balneis Viterbiensibus 19. Maii 1462.

Reverendissimae dominationis vestrae

humilis servitor

B. Cardinalis Nicaenus